Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Zitting 1979–1980

15 949

Wijziging van het Wetboek van Koophandel in verband met de bekrachtiging voor Nederland van het op 23 februari 1968 te Brussel tot stand gekomen Protocol tot wijziging van het Internationale Verdrag ter vaststelling van enige eenvoudige regelen betreffende het cognossement, ondertekend te Brussel op 25 augustus 1924 (Trb. 1979, 26)

Nr. 3

MEMORIE VAN TOELICHTING

Algemeen

Voor wat betreft de totstandkoming en de inhoud van het Protocol van Brussel van 23 februari 1968 en de wenselijkheid voor Nederland om dit Protocol te bekrachtigen, moge worden verwezen naar de toelichting op het ontwerp van Rijkswet tot goedkeuring van het Protocol, dat te zelfder tijd als het onderhavige wetsontwerp is ingediend.

De inhoud van het Cognossementsverdrag is bij de wet van 15 augustus 1955, Stb. 398, in het Wetboek van Koophandel verwerkt. Het onderhavige wetsontwerp strekt ertoe, de inhoud van het Protocol in dat wetboek op te nemen.

Het wetsontwerp is opgesteld in overleg met Prof. Mr. H. Schadee, Regeringscommissaris voor Boek 8 nieuw Burgerlijk Wetboek. De Nederlandse Vereniging voor Zeerecht, de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving en de Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht hebben over het ontwerp advies uitgebracht. De adviezen van de Staatscommissies zijn als bijlage bij de memorie van toelichting bij het ontwerp van Rijkswet tot goedkeuring van het Protocol gevoegd.

Artikelsgewijze toelichting

Artikel I

A. Het nieuwe artikel 467*a* heeft in de eerste plaats de strekking om aan het gewijzigd Verdrag rechtstreekse werking te verlenen. De overwegingen die tot deze keuze hebben geleid zijn toegelicht bij het hiervoor reeds genoemde ontwerp van Rijkswet tot goedkeuring van het Protocol van 1968. Ook in de adviezen van de beide Staatscommissies wordt uitvoerig op deze kwestie ingegaan. Door het toekennen van rechtstreekse werking aan de inhoud van het gewijzigd Verdrag wordt vooreerst bereikt dat de verdragsinterpretatie plaats vindt door de rechter en niet door de wetgever. De rechter kan bij zijn interpretatie rekening houden met de interpretatie die in andere verdragsstaten aan het Verdrag wordt gegeven, hetgeen de internationale uniformiteit kan dienen. Voorts brengt rechtstreekse werking mee dat de Hoge Raad binnen de Nederlandse rechtsorde in hoogste instantie kan beslissen over de interpretatie van de bepalingen van het Verdrag. Naast de aanvaarding van de rechtstreekse werking wordt een eigen regeling in het Wetboek van Koophandel gehandhaafd, die nauw aansluit bij de verdragsregeling en die slechts toepassing zal vinden in die gevallen waarin het gewijzigd Verdrag niet toepasselijk is.

De tekst van het artikel is grotendeels ontleend aan het voorstel van de Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht. Het artikel verklaart de materiële bepalingen van het gewijzigd Verdrag rechtstreeks van toepassing op cognossementen met betrekking tot de in het derde lid genoemde transporten. Daarbij wordt uitdrukkelijk verwezen naar onderdeel 1 van het Protocol van ondertekening bij het Verdrag, dat aan verdragsstaten de mogelijkheid biedt om een voorbehoud te maken dat verband houdt met de uitlegging van artikel 4, tweede lid van het Verdrag. Bij de toetreding tot het Verdrag in 1956 is door Nederland van deze mogelijkheid gebruik gemaakt, zonder dat evenwel de desbetreffende bepaling in het Wetboek van Koophandel is opgenomen. Blijkens artikel 2 van het ontwerp van Rijkswet tot goedkeuring van het Protocol van 1968 bestaat het voornemen om dit voorbehoud opnieuw te maken. De bepaling zelf is thans opgenomen in het nieuwe vijfde lid van artikel 469 (zie onderdeel *C*).

Artikel 10 van het oorspronkelijke Verdrag verklaart de verdragsbepalingen van toepassing op alle cognossementen die in een Staat die partij is bij dat verdrag zijn afgegeven. Artikel 5 van het Protocol van 1968 breidt door wijziging van dit artikel 10 het toepassingsgebied van het gewijzigd Verdrag uit. Voor een toelichting op artikel 5 van het Protocol moge worden verwezen naar de memorie van toelichting bij het ontwerp van de goedkeuringswet. De inhoud van het eerste lid van het nieuwe artikel 10 is in het derde lid van artikel 467 *a* overgenomen.

Het derde lid van het nieuwe artikel 10 maakt het de verdragsstaten mogelijk het toepassingsgebied van het gewijzigd Verdrag verder uit te breiden. Verdragsstaten kunnen op grond van deze bepaling het gewijzigd Verdrag ook van toepassing verklaren op inkomend vervoer, met andere woorden op vervoer uit een niet tot het Protocol toegetreden Staat naar een wel daarbij aangesloten Staat. De vraag of de Nederlandse wetgever van deze mogelijkheid gebruik dient te maken is eveneens aan de orde geweest in de beide Staatscommissies. Deze commissies kwamen niet tot een geheel eensluidend advies. De Staatscommissie voor het Internationaal Privaatrecht is tot de conclusie gekomen dat het aanbeveling verdient tot een uitbreiding van de werkingssfeer van het gewijzigd Verdrag over te gaan, terwijl in de Subcommissie Handelsrecht van de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving de standpunten voor en tegen uitbreiding in nagenoeg even sterke mate naar voren zijn gekomen, zodat deze commissie op dit punt geen conclusie heeft kunnen formuleren. De argumenten voor en tegen uitbreiding worden in de adviezen uitvoerig besproken, zodat de ondergetekende moge volstaan met een verwijzing naar deze adviezen. Tenslotte heeft de Nederlandse Vereniging voor Zeerecht in 1972 de ondergetekende geadviseerd dat een meerderheid van het bestuur van deze vereniging een uitbreiding van de werkingssfeer van het gewijzigd Verdrag tot inkomend vervoer in hernieuwde overweging zou willen geven. Van rederszijde was evenwel in het bestuur betoogd, dat men aan een dergelijke uitbreiding geen behoefte had. De ondergetekende ziet vooralsnog geen aanleiding af te wijken van het standpunt ingenomen ten aanzien van artikel 8.5.2.1*a* van het nieuw Burgerlijk Wetboek, waarbij afgezien is van uitbreiding van de rechtstreekse werking van het gewijzigd Verdrag tot inkomend vervoer. Deze zou met zich brengen een grotere kans op verschillen tussen het gewijzigd Verdrag en de nationale versies daarvan respectievelijk tussen nationale versies onderling, waardoor het onwenselijke verschijnsel van «forum shopping» zal toenemen. Ook zouden door uitbreiding tot inkomend vervoer aan niet tot het Protocol toegetreden Staten door hen niet aanvaarde rechtsregels als het ware opgedrongen worden, immers de in deze Staten aangegane zeevervoerovereenkomsten respectievelijk de voor zeevervoer uit hun laadhavens uitgegeven cognossementen zouden aan die rechtsregels onderworpen worden.

B. Met de in het tweede en het tiende (oud: negende) lid van artikel 468 voorgestelde wijzigingen wordt beoogd de verwijzingen in overeenstemming te brengen met die van het gewijzigd Verdrag.

In het voorgestelde zevende lid van artikel 468 is nieuw de tweede zin (verlenging van de termijn door overeenkomst van partijen), waarmede de tweede zin van de door artikel 1, tweede lid, van het Protocol gegeven bepaling in de wet wordt opgenomen.

Het verdient de voorkeur, uit systematisch oogpunt, om de bepaling van lid 6*bis* van artikel 3 van het gewijzigd Verdrag als nieuw achtste lid te laten volgen op het zevende lid van artikel 468, waarin de vierde alinea van het zesde lid van artikel 3 van het gewijzigd Verdrag is opgenomen. De bepaling van artikel 487, waarin het beginsel van lid 6*bis* reeds is te vinden, kan dan vervallen. Artikel 487 spreekt van de «termijn van een jaar uit het zevende lid van artikel 468», waarbinnen de schikking moet hebben plaats gehad of de dagvaarding moet zijn betekend, doch het Protocol kent deze beperkende voorwaarde niet.

C. De toevoeging in het eerste lid van artikel 469 heeft tot doel artikel 4, eerste lid, van het Verdrag juister weer te geven.

Het huidige vijfde lid van artikel 469 kan vervallen in verband met de nieuwe regeling van de beperking van aansprakelijkheid van het Protocol, welke in het voorgestelde artikel 469*a* is verwerkt. In de plaats daarvan is een nieuw vijfde lid ingevoegd dat gebruik maakt van de mogelijkheid die geboden wordt door het maken van het voorbehoud bedoeld in onderdeel 1 van het Protocol van ondertekening van het Cognossementsverdrag. Deze bepaling kwam tot nu toe nog niet in het Wetboek van Koophandel voor. In dit verband moge verwezen worden naar hetgeen hiervoor onder *A* is opgemerkt. Gelijk artikel 8.5.2.10 van het nieuw Burgerlijk Wetboek, vermijdt deze bepaling, door aan de schuld van de vervoerder naast de in het tweede lid onder *c* t/m *p* genoemde omstandigheden invloed toe te kennen, de ongewenste interpretatie dat de vervoerder in deze omstandigheden is bevrijd ook al heeft hij, niet tekortschietende in de verplichtingen ex artikel 468, schuld aan het ontstaan van de schade.

Het zevende lid van artikel 469 is verplaatst naar artikel 469*b*, waarvan het het tweede lid wordt.

D. Het voorgestelde artikel 469*a* bevat de regelen van artikel 2 van het Protocol, behalve regel *f* die in het voorgestelde artikel 513*a* is opgenomen.

Het eerste lid bevat het door het Protocol gewijzigde, reeds in het Cognossementsverdrag gehuldigde beginsel van beperking van aansprakelijkheid van de vervoerder wegens verlies of beschadiging van de vervoerde goederen. Deze geldt steeds, tenzij vóór de inlading aard en waarde van de goederen door de afzender zijn opgegeven; dit alles in overeenstemming met het huidige artikel 469, vijfde lid. De bewijsregel van de tweede zin van dat lid is in het ontwerp te vinden in het voorgestelde artikel 513*a*, waar zij systematisch beter thuishoort.

Het tweede lid vervangt de artikelen 472 en 473. Het leek niet nodig om aparte artikelen te wijden aan de gevallen van gehele of gedeeltelijke niet-aflevering en van beschadiging. De tekst van dit lid volgt niet geheel letterlijk de tekst van regel *b* van artikel 2 van het Protocol. In navolging van artikel 8.5.2.15, tweede lid, nieuw Burgerlijk Wetboek wordt van «afgeleverd» gesproken en niet van «gelost». Het Verdrag heeft blijkens zijn artikel 1 onder *e* slechts gelding voor de periode dat het goed aan boord van het schip is. Onder het Verdrag valt derhalve de lossing samen met de aflevering der lading aan de daartoe gerechtigde. Indien een onder het ontwerp vallende vervoerovereenkomst eveneens inhoudt dat de goederen bij de lossing worden afgeleverd, zijn Verdrag en ontwerp derhalve met elkaar in overeenstemming. Is dit niet het geval en worden de goederen eerst enige of zelfs geruime tijd later aan de daartoe gerechtigde afgeleverd, dan valt de periode tussen lossing en aflevering niet onder de regeling van het Verdrag, zodat geen strijd tussen ontwerp en Verdrag optreedt. Het ware ook wel uitermate onjuist de schadevergoeding, die eventueel aan de rechthebbende toekomt, te fixeren op een ogenblik, dat voor de berekening van zijn schade geheel irrelevant is.

Voorts worden de bepalingen van het Protocol uitgewerkt door nader aan te geven op welke wijze het door de vervoerder verschuldigde bedrag moet worden berekend. Men dient volgens het tweede lid daartoe het verschil te nemen tussen twee waarden: de verwachte waarde en de aangekomen waarde, dat wil zeggen de waarde die de afzender zou hebben ontvangen als de vervoerder aan zijn verplichtingen had voldaan en de waarde, die de afzender in werkelijkheid ontving. Van het aldus verkregen bedrag moeten vervolgens eventuele besparingen worden afgetrokken.

Voor de berekening der «verwachte waarde» gaat het ontwerp op basis van artikel 2 onder *b* van het Protocol uit van de beurswaarde, die de goederen gehad zouden hebben, wanneer de vervoerder aan zijn verplichtingen had voldaan, dat wil zeggen wanneer niet was opgetreden de schade door verlies of beschadiging, waarvoor de vervoerder aansprakelijk is. Deze waarde behoeft dus niet steeds de «gezonde waarde» der goederen te zijn. Mogelijk is immers, dat de goederen door twee oorzaken zijn beschadigd en de vervoerder slechts voor één daarvan aansprakelijk is. Is bij voorbeeld lading door zeewater en door regenwater beschadigd, doch is de vervoerder slechts voor de zeewaterschade aansprakelijk, dan zal als verwachte waarde der goederen moeten worden uitgegaan niet van de gezonde waarde der lading, doch van haar waarde in door regenwater beschadigde toestand. In het Protocol wordt hiermede rekening gehouden door niet te spreken van een «vaststellen» der vergoeding, doch van een berekening van deze vergoeding «par référence à» de waarde van de goederen.

Tegenover deze verwachte waarde moet worden gesteld de «aangekomen waarde» van de goederen, dat wil zeggen de waarde, die de goederen in werkelijkheid blijken te hebben. Deze waarde wordt c.q. beïnvloed door kosten, die de ontvanger (niet diens verzekeraar) moet maken om haar vast te stellen en te realiseren: beredderingskosten, kosten van expertise, verkoopcommissie enz. enz. Mogelijk is ook, dat de goederen weliswaar in physiek gezonde toestand worden afgeleverd, doch desalniettemin kosten zijn ontstaan. De waarde der goederen, zoals uitgeleverd, is dan de gezonde waarde minus kosten, zodat de kosten moeten worden vergoed.

Van het bedrag, dat men verkrijgt door de aangekomen waarde van de verwachte waarde af te trekken, moeten worden afgetrokken de besparingen, die de wederpartij van de vervoerder eventueel ten gevolge van diens wanprestatie heeft gehad. Het is bij voorbeeld mogelijk, dat invoerrechten, die bij veilige aankomst der goederen verschuldigd zouden zijn geweest, niet betaald behoeven te worden, vracht niet behoeft te worden voldaan, enz. Ook tot deze aftrek laat het Protocol vrijheid door slechts te spreken van «par référence à » de waarde van de goederen.

Het derde lid is nieuw. Het bevat de «container clause» van het Protocol. Onder laadkist of «dergelijk vervoergerei» zal ook moeten worden verstaan een beladen vrachtauto die aan boord wordt gehesen of aan auto's gekoppelde opleggers die aan boord worden gereden in «roll on roll off»-vervoer.

Het vierde lid geeft een omschrijving van de «goudfrank» zoals deze onder andere ook reeds te vinden is in artikel 740*d*, vierde lid, welk artikel is opgenomen bij gelegenheid van de opneming in de Nederlandse wetgeving van het Brusselse Verdrag van 10 oktober 1957 inzake de beperking van aansprakelijkheid van eigenaren van zeeschepen (laatstelijk Trb. 1968, 95). Ingevolge het Protocol wordt de datum waarop het verschuldigde bedrag moet worden omgerekend bepaald door de wet van het gerecht waar het geschil dient. In overeenstemming met de heersende opvattingen daaromtrent is gekozen voor de dag van de betaling.

Het beginsel, dat geen beroep kan worden gedaan op beperking van aansprakelijkheid ingeval van opzet of grove schuld van de vervoerder (zie het vijfde lid van artikel 469*a*) is een door het Protocol – regel *e* van artikel 2 van het Protocol – aangebrachte vernieuwing. Het huidige artikel 476 is slechts een uitzondering op het beginsel van de objectieve schadeberekening van de huidige artikelen 472–473. Naar het de ondergetekende voorkomt, brengt een redelijke interpretatie mede dat regel *e* een uitzondering vormt zowel op

het beginsel van beperking van aansprakelijkheid, dat is neergelegd in regel *a* van hetzelfde artikel 2, als op het beginsel van de objectieve schadeberekening, dat is neergelegd in regel *b*. In verband met het opnemen van de bewijsregel van regel *f* van artikel 2 van het Protocol in het voorgestelde artikel 513*a* (zie hierna onder *K*) wordt, in overeenstemming met de regeling van het Protocol, in het onderhavige lid ook naar dat artikel verwezen.

Het zesde lid geeft regel *g* van artikel 2 van het Protocol weer. In navolging van andere bepalingen van de onderhavige titel van het Wetboek van Koophandel wordt slechts de «vervoerder» genoemd omdat de omslachtigheid «de vervoerder, de kapitein of de vertegenwoordiger van de vervoerder» geen nut heeft en interpretatievragen elders zou kunnen oproepen (zie Bijl. Hand. II 1953–1954 – 3520, nr. 6, blz. 11, rechter kolom).

Het zevende lid stemt overeen met de laatste zin van het huidige artikel 469, vijfde lid. De ondergetekende moge er nog op wijzen dat, in tegenstelling tot regel *h* van artikel 2 van het Protocol, deze bepaling, evenals reeds thans onder het vigerende artikel 469, vijfde lid, het geval is, ook buiten het cognossementsvervoer van toepassing is.

Uit het oorspronkelijke Verdrag was de bepaling van artikel 5, eerste lid, niet in de Nederlandse wetgeving overgenomen. In navolging van Boek 8 nieuw Burgerlijk Wetboek (artikel 8.5.2.11) is deze bepaling thans in een nieuw artikel 469*b* opgenomen.

Het tweede lid van artikel 469*b* behelst het huidige laatste lid van artikel 469. In overeenstemming met artikel 8.5.2.9, tweede lid, nieuw Burgerlijk Wetboek is hier vervallen de toevoeging van bedingen omtrent overliggeld.

E. De voorgestelde wijziging van artikel 470 hangt samen met de invoeging van een nieuw artikel 469*a*.

F. Nu het thans vigerende artikel 472 is opgenomen in het tweede lid van het nieuwe artikel 469*a* kan de plaats van dit artikel worden ingenomen door een nieuw artikel 472, waarin de regels van het (nieuwe) artikel 4*bis* van het gewijzigd Verdrag (zie artikel 3 van het Protocol) zijn opgenomen.

Er zij op gewezen dat in het voorgestelde artikel steeds wordt gesproken van ondergeschikten en niet van ondergeschikten en vertegenwoordigers, zoals de Subcommissie Handelsrecht van de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving in haar advies had voorgesteld. Het tweede lid van artikel 4*bis* is in dit opzicht niet duidelijk doordat in de Franse tekst wordt gesproken van «préposé du transporteur», terwijl de Engelse tekst luidt «servant or agent of the carrier (such servant or agent not being an independent contractor)». In navolging van artikel 8.5.1.6. nieuw Burgerlijk Wetboek geeft de ondergetekende er de voorkeur aan hier de Franse tekst te volgen, die in dit opzicht duidelijker is dan de Engelse tekst.

G. De inhoud van artikel 473 is opgenomen in het tweede lid van het voorgestelde artikel 469*a*.

H. De regel van het huidige artikel 476 is opgenomen in het voorgestelde artikel 469*a*, vijfde lid (zie hiervóór onder *D*).

I. Zie de toelichting op *B*.

J. Het tweede lid van artikel 510 komt overeen met het (nieuwe) artikel 3, vierde lid, van het gewijzigd Verdrag. De redactie is echter in overeenstemming gebracht met de bewoordingen van het gewijzigd Verdrag, zoals dit reeds is geschied in artikel 8.5.2.33, eerste lid, nieuw Burgerlijk Wetboek.

K. De bewijsregel van het nieuwe artikel 4, vijfde lid onder *f* van het gewijzigd Verdrag is niet opgenomen in artikel 469*a*. Systematisch hoort deze regel immers beter thuis bij de andere bewijsregels van de artikelen 513 en 514.

L. Dit artikel is aangepast in verband met de opneming van het voorgestelde artikel 467*a*.

M. Dit artikel kan wegens de opneming van het voorgestelde artikel 467*a* vervallen.

N. Dit artikel is aangepast in verband met het opschuiven van het negende lid van artikel 468 naar het tiende lid.

O. Op voorstel van de Subcommissie Handelsrecht van de Staatscommissie voor de Nederlandse Burgerlijke Wetgeving wordt van deze gelegenheid gebruik gemaakt om enkele verbeteringen aan te brengen in artikel 740*a*.

De Minister van Justitie,
J. de Ruiter